

Η θέση και η σημασία του ασυνείδητου στον ανθρώπινο νου (Δημήτρης Ιωάννου)

/ [Πεμπτούσια](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/2c0Qddf>]

Τι είναι λοιπόν ο «νους»; Είναι, λοιπόν, ξαναλέμε, τελείως διαφορετικό από αυτό που η δυτική φιλοσοφία ονομάζει «συνείδηση», η οποία, προσπαθώντας να ερμηνεύσει την λογική δύναμη του ανθρώπου, και να δώσει μια εξηγητική θεωρία για αυτήν, κατάντησε να ταυτίζει τις δύο έννοιες, γιατί δεν διαθέτει απολύτως καμιά άλλη προϋπόθεση για να σκεφθεί διαφορετικά επί του θέματος [5].

Ασφαλώς η συνείδηση δεν εξισώνεται με τον νου: θα δώσουμε ελάχιστα ενδεικτικά παραδείγματα για να το καταλάβουμε αυτό, και να εννοήσουμε το μέγεθος της ανακάλυψης του αγίου Γρηγορίου Νύσσης[6] . Μπορεί λοιπόν κάποιος να κοιμάται, οπότε, τυπικά, δεν έχει καμιά «συνείδηση» κανενός πράγματος , μήτε καν του εαυτού του, αλλά όπως, άλλωστε, μας διδάσκει σήμερα και η ψυχανάλυση , η πνευματική του υπόσταση εργάζεται πυρετωδώς, προσπαθώντας π.χ. με τα όνειρα να επεξεργαστεί όλα τα βιώματα της ημέρας, να τα βάλει σε τάξη, να προτείνει λύσεις σε προβλήματα δομής της προσωπικότητάς του, τελικά να ανασυγκροτήσει τον εαυτό του σε νέα βάση , προετοιμαζόμενος για το αύριο[7] . Τα όνειρα άλλωστε ,πράγμα θαυμαστό, όπως πρώτος παρατήρησε ο Φρόυντ, δομούνται με την μορφή περίπλοκων αφηγηματικών πράξεων, ενώ γίνεται και άφθονη χρήση συμβόλων.

As

πάρουμε όμως ένα άλλο παράδειγμα: ας υποθέσουμε ότι κάποιος δίνει λίγα χρήματα σε έναν ζητιάνο και η «συνείδησή» του «γνωρίζει» ότι έκανε μια «καλή» πράξη, οπότε και νιώθει χαρούμενος γι' αυτό. Ωστόσο, είναι δυνατόν ο βαθύς εαυτός του ανομολόγητα να γνωρίζει ότι έδωσε την βοήθεια μόνο και μόνο γιατί είχε ανάγκη να εξυψώσει τον εαυτό του στα ίδια του τα μάτια, και να αισθανθεί «αγαθός» άνθρωπος- ειδικά, αν του είχαν ενσταλάξει από νωρίς καθηκοντολογική συνείδηση, οπότε είναι «φιλόανθρωπος» καταναγκαστικά. Σε αυτήν την περίπτωση ο βαθύς εαυτός καταλαβαίνει το ψέμα, άρα γνωρίζει κάτι που δεν γνωρίζει η «συνείδηση» (γι' αυτό και έσωθεν υπάρχει δυσφορία, διαμαρτυρία κλπ). Μπορεί ακόμη να συμβεί το εξής: κάποιος μιλά ευγενέστατα σε ένα άλλο πρόσωπο, και αισθάνεται πραγματικά, έχει «συνείδηση» της αγάπης που νιώθει για αυτόν, και της ευχαρίστησης που του προξενεί η συνάντησή μαζί του. Κατά βάθος όμως, όπως και πάλι διδάσκει η ψυχανάλυση, δεν τολμά να παραδεχθεί μήτε στον ίδιο του τον εαυτό πόσο μισεί το πρόσωπο αυτό, πόσο είναι αναγκασμένος να του φέρεται δουλικά, ενώ παράλληλα φοβάται ότι, αν συνειδητά επαναστατήσει εναντίον του, θα συνθλιβεί ψυχικά. Τέλος, μπορεί κάποιος να καταγίνεται π.χ. με το άναμμα ξύλων στο τζάκι, και η προσοχή του να είναι στραμμένη φαινομενικά εκεί, ωστόσο, πιο βαθιά, ακριβώς ο «νους» του, ο βαθύς εαυτός του δουλεύει ένα μαθηματικό πρόβλημα, και ξαφνικά, ιδού, επέρχεται η λύση, την στιγμή που δεν το περίμενε κανείς[8].

Όλα αυτά, και απειράριθμα ακόμη παρόμοια, έχουν προξενήσει φοβερή σύγχυση στους φιλοσόφους της συνείδησης, μερικοί από τους οποίους, για να σώσουν την

θεωρία τους, έφτασαν στο σημείο να απορρίπτουν ολόκληρους επιστημονικούς κλάδους (π.χ. ορισμένοι αρνούνται ολόκληρους επιστημονικούς κλάδους, όπως την ψυχανάλυση, και ό,τι καλό έχει αυτή κομίζει, αρνούμενοι να παραδεχτούν ότι μπορεί στ' αλήθεια να υπάρχει «ασυνείδητο», ή γενικά «βαθύτερος εαυτός»).

Οι φιλόσοφοι αυτοί, ξεκινώντας από τις δικές τους θεωρητικές, κατά βάση νοησιαρχικές παραδοχές, έχουν δίκιο που απορούν. Πού τέλος πάντων, αν πράγματι υπάρχει, θα έπρεπε να τοποθετηθεί το «ασυνείδητο»; Αν το σύνολο του «νοητικού» γεγονότος εξαντλείται στην «συνείδηση», και αν ισχύει το σχολαστικιστικό-καρτεσιανό «σκέπτεσθαι ίσον υπάρχειν», τότε πού μπορεί να κρύβεται το «ασυνείδητο»; Πώς αλήθεια να εντάξουμε τον δυναμισμό του ασυνειδήτου στο «mind», όταν αυτός απλώς εξισώνεται με το «συλλογίζεσθαι»;

(συνεχίζεται)

[5] Είναι εντυπωσιακό ότι ένας φιλόσοφος πολύ γνωστός στους αναλυτικούς κύκλους, όπως ο J. Searle, στο μεταφρασμένο στα ελληνικά βιβλίο του «Ανακαλύπτοντας ξανά το νου» (Γκοβόστης, 1997), εξομοιώνει παντελώς το νου με την συνείδηση, τόσο που φθίνει ν' αρνηθεί ότι υπάρχει στ' αλήθεια ασυνείδητο.

[6] Αυτός είναι ο πρώτος Πατέρας που δίνει στην πραγματικότητα μια πλήρη και συστηματική έκθεση για τον «νου», που διαφοροποιείται στην ουσία από τον «Νου» των Νεοπλατωνικών.

[7] Είναι τόσο γνωστό το φαινόμενο αυτό στους Ησυχαστές, ώστε η φράση της Βίβλου «εγώ κοιμάμαι και η καρδιά μου αγρυπνεί», έχει γίνει ένα από τα πλέον προσφιλή τους «συνθήματα». Γενικότερα, η διατήρηση στο άτομο μιας πλήρως ενεργητικής ψυχικής, ή και νοερής, πραγματικότητας, είναι στους χώρους της ψυχολογίας-ψυχανάλυσης σήμερα κοινός τόπος, αλλά όχι δυστυχώς και της Φιλοσοφίας, που μιλά απλώς για «μεταφορά».

[8] Ένα εξαίσιο βιβλιαράκι, που μιλά για την προσευχή των ασκητών, οι περίφημες «Περιπέτειες ενός Προσκυνητή», δίνει έμφαση και αναλύει αρκετά το γεγονός ότι ο «νους» μπορεί ν' ασχολείται στην πραγματικότητα με πολλά πράγματα μαζί.